

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
комунального некомерційного підприємства «Чернігівська обласна
психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради
15.01.2025**

м. Чернігів, 2025 рік

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 15.01.2025 групою НПМ здійснено відвідування комунального некомерційного підприємства «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради (далі – лікарня, заклад).

Відвідування здійснювали наступні члени групи НПМ:

Шумна Лариса Петрівна, Представник Уповноваженого у Чернігівській області;

Гиря Марина Володимирівна, головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Жмака Ірина Миколаївна, головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Гавриль Олена Анатоліївна, регіональний координатор взаємодії з громадськістю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Чернігівській області.

Загальна інформація.

Юридична адреса лікарні: Чернігівська область, м. Чернігів, вул. Івана Мазепи, 3, де розташовані адміністративні приміщення.

Фактичне місцезнаходження відділень лікарні: 4-й кілометр Гомельського шосе, с. Халявин, Чернігівського району, Чернігівської області.

Керівництво закладу:

Лебедєв Сергій Олександрович, генеральний директор комунального некомерційного підприємства «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради;

Александрова Світлана Миколаївна, медичний директор.

Відповідно до Статуту комунального некомерційного підприємства «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради, затвердженого наказом начальника управління комунального майна Чернігівської обласної ради від 14.02.2023 № 20, лікарня є закладом охорони здоров'я – комунальним унітарним некомерційним підприємством, що надає послуги третинної високоспеціалізованої психіатричної та наркологічної допомоги, може також надавати вторинну медичну допомогу всім категоріям осіб, в тому числі на платній основі відповідно до ліцензії та професійної

діяльності медичних (фармацевтичних) працівників в порядку та на умовах, встановлених законодавством України та Статутом.

Заклад розрахований на 432 пацієнта, на день відвідування у лікарні перебувало 406 осіб.

До складу лікарні входить 11 відділень, які розміщені в окремих приміщеннях, зокрема: центр психічних та поведінкових розладів чоловіче – № 1 та жіноче № 2, центр стаціонарної реабілітації відділення № 5 (чоловіче), центр стаціонарної лікувально-реабілітаційної допомоги (медичної та соціальної) відділення № 6 (жіноче), центр стаціонарної наркологічної допомоги відділення № 7 (чоловіче), центр інфекційних патологій для хворих на психічні та поведінкові розлади відділення № 8, центр психічних та поведінкових розладів для надання допомоги хворим похилого віку (паліативної та хоспісної допомоги) відділення № 16, відділення № 18 для застосування примусових заходів медичного характеру (далі – ПМЗХ), відділення № 20 інтенсивної терапії, приймальне відділення, лікувально-діагностичний центр, клініко-діагностична лабораторія, харчоблок.

Станом на 15.01.2025 у відділенні ПМЗХ знаходилось 33 особи (18 – під посиленням наглядом, 6 – запобіжний захід та 9 – під загальним наглядом). У лікарні перебувають 27 недієздатних осіб, 2 особи госпіталізовані із психоневрологічних інтернатів.

На базі Центру лікування психосоматичних розладів, неврозів, межових, кризових станів та порушень психічного розвитку організований центр, на 20 місць, для психологічної та соціальної реабілітації.

Заклад уклав меморандум з соціально-психологічним центром м. Славутич щодо забезпечення військовослужбовців, ветеранів війни, учасників бойових дій та членам їх сімей кваліфікованою психологічною та юридичною допомогою. Також на базі лікарні працює військово-лікарська комісія за напрямом «Психіатрія».

Для здійснення реабілітаційних заходів в повному обсязі, крім психологічної діагностики рівня стресу і симптомів посттравматичного стресового розладу, в закладі проводиться психоосвітня робота, тренінги навичок самодопомоги при стресі та самовідновлення, травмофокусована когнітивно-поведінкова психотерапія, індивідуальна психодинамічна психотерапія, надається за потреби правова допомога.

Двічі на місяць проводяться заняття за напрямом правопівкулеве малювання – це методика, спрямована на те, щоб відключити раціональність та поринути у витвір, що дає можливість регулювати рівень стресу та зменшити тривогу.

У 2024 році в лікарні організовані концертні програми за сприянням БО «Небо Слов'ян» за участю театру «Міст» та студентів НУ «Чернігівська політехніка».

У рамках програми О. Зеленської «Ти як?» у закладі організовано та проведено захід «Пікнік». Захід проходив за такими напрямками: «Шлях до психологічної рівноваги», «Сформууй новий стиль», «Напружуй м'язи, а не розум», «Стежка ментального здоров'я».

Для лікарів закладу запроваджені регулярні тренінги щодо комунікації спілкування з військовослужбовцями та профілактики професійного вигорання.

Лікарня має ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальністю організація і управління охороною здоров'я, акушерство і гінекологія, анестезіологія, дитяча психіатрія, інфекційні хвороби, клінічна лабораторна діагностика, медична психологія, наркологія, народна та нетрадиційна медицина, неврологія, офтальмологія, психіатрія, психотерапія, рентгенологія, стоматологія, терапія, ультразвукова діагностика, фізіотерапія, функціональна діагностика, хірургія; за спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою: лабораторна справа (клініка), лікувальна справа, медична статистика, рентгенологія, сестринська справа. Закладу присвоєно першу акредитаційну категорію.

Штатна чисельність персоналу лікарні складається з наступних посад: генеральний директор – 1 шт. од.; заступник генерального директора – 2 шт. од.; медичний директор – 1 шт. од.; заступник медичного директора – 2 шт. од.; лікарі – 85,25 шт. од.; молодший медичний персонал – 263,5 шт. од.; фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою – 191, 25 шт. од.; педагогічні працівники та інші фахівці і спеціалісти – 9,75 шт. од.; інші спеціалісти – 89,75 шт. од.

На медикаментозне лікування на одного пацієнта в день виділяється 27,06 грн. Видатки на харчування одного пацієнта складають – 52,25 грн. На утримання закладу в 2024 році витрачено 147797,7 тис. грн., в 2025 році, за попередніми розрахунками, планується витратити – 146053,8 тис. грн.

У заклад надходила спонсорська/благодійна допомога у вигляді лікарських та дезінфекційних засобів, витратних матеріалів та продукти харчування.

Харчування пацієнтів здійснюється відповідно до норм харчування та Інструкції лікувального харчування у закладах охорони здоров'я України, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) від 29.10.2013 № 931.

Контроль за якістю готових страв (бракераж) здійснюють медична сестра з дієтичного харчування та черговий лікар. В Журналі обліку бракеражу готової продукції вказуються підсумки перевірки продуктів харчування, ставиться органолептична оцінка та надається дозвіл щодо видачі готової їжі до відділень (фото 1).

У лікарні наявне щоденне меню, меню-розкладка, сезонне перспективне меню. Меню-розкладка складається з урахуванням встановлених норм харчування для закладу охорони здоров'я.

У відділеннях лікарні встановлена пожежна сигналізація, ведеться облік наявних вогнегасників, забезпечено їх своєчасне технічне обслуговування.

Інформаційні стенди лікарні містять інформацію стосовно прав та обов'язків пацієнтів, а також номери телефонів посадових осіб, до яких вони можуть звернутися у разі порушення їх прав.

Санітарно-гігієнічний стан приміщень підтримується на належному рівні (фото 2).

У закладі є підліткова-дитяча палата, яка має окремий вхід та санітарний вузол (фото 3).

Лікарня забезпечена альтернативними джерелами енергії – генераторами та системою зберігання енергії «Tesla», яка забезпечує зберігання енергії для використання в періоди пікового навантаження або у випадку відключення електроенергії.

Територія закладу пристосована для прогулянок пацієнтів, огорожена, вхід і вихід здійснюється через перепускний пункт.

Під час проведення конфіденційного спілкування групою НПМ скарг від пацієнтів щодо застосування катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, видів поводження та покарання не надходило.

Попереднє відвідування НПМ здійснено 26.04.2024, за результатами якого було виявлено такі порушення та недоліки:

1. Фактична наповненість лікарні перевищує її планову, що свідчить про перевантаженість закладу.

2. У деяких палатах норма площі на одну особу не відповідає встановленим вимогам.

3. У палаті відділення для застосування ПЗМХ має розміщуватися не більше 4-х осіб, водночас у деяких палатах перебуває по 6 осіб.

4. У палаті № 3 відділення № 1 гострих психічних та поведінкових розладів в наглядовій палаті знаходиться відеокамера, що є порушенням статті 8 Європейської конвенції з прав людини.

5. У порушення Закону України «Про психіатричну допомогу» та інструкцій до форм первинної облікової документації, затверджених наказом МОЗ від 15.09.2016 № 970, під час вивчення медичних карт стаціонарних хворих у пацієнтів Центру гострих психічних та поведінкових розладів виявлено, що усвідомлена згода особи на госпіталізацію до психіатричного закладу (форма № 003-9/о) та усвідомлена згода особи на лікування у психіатричному закладі (форма № 003-10/о) часто не підписуються пацієнтами, або не заповнюються графи з датою підпису та П.І.Б пацієнта. Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню для уряду України СРТ/Inf (2018) зауважує, що після надходження до закладів з надання психіатричної допомоги пацієнти повинні отримати повну, чітку та точну інформацію, включно з їхнім правом погоджуватися або не погоджуватися на госпіталізацію, а також щодо можливості згодом відкликати свою згоду. Разом з тим у закладі не ведеться форма № 003-7/о «Усвідомлена згода особи на проведення психіатричного огляду».

6 У порушення вимог наказу МОЗ від 04.06.2020 року № 1308 «Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні» у паліативному відділенні закладу не ведеться необхідна медична документація, а саме, відсутній «План спостереження пацієнта, що потребує паліативної допомоги», який визначає обсяг надання паліативної допомоги закладом, з урахуванням «Критеріїв визначення Пацієнта, що потребує паліативної допомоги».

7. Заклад не забезпечений лікарськими засобами для надання медичної допомоги відповідно до уніфікованих клінічних протоколів та настанов, передбачених статтею 14¹ «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Зі слів медичних працівників, у медичному закладі відсутні лікарські засоби, які необхідні для лікування пацієнтів з психічними розладами, та не можуть закуповуватися закладом. Як наслідок такі засоби пацієнти вимушені придбавати за власний рахунок, або отримуються за допомогою благодійних фондів.

8. У порушення Державних санітарних норм і правил «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу», затверджених наказом МОЗ від 02.04.2013 № 259, приміщення лікарні, зокрема, стіни, стеля та підлога мають пошкоджене покриття, що унеможливорює належну дезінфекційну обробку приміщень, та може загрожувати стану здоров'я осіб, які перебувають у закладі.

9. Вікна деяких відділень облаштовані нерозпашними ґратами (фото 3), що порушує вимоги пункту 2.16 Правил пожежної безпеки в Україні, що у разі необхідності встановлення на вікнах приміщень, де перебувають люди, ґрат – останні повинні розкриватися, розсуватися або зніматися. Під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчинені.

10 У порушення пункту 34 Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катувань чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Стандарти КЗК) у закладі наявні відділення, де відсутні умови для вільного пересування маломобільних осіб (відсутні пандуси, підйомники, поручні тощо).

11. У відділеннях не створено умов для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення».

За результатами попереднього відвідування закладу вносились такі рекомендації щодо дотримання прав підопічних та діяльності закладу:

Міністерству охорони здоров'я України, Чернігівській обласній військовій адміністрації:

вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму наведених порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у комунальному

некомерційному підприємстві «Чернігівської обласної психоневрологічної лікарні» Чернігівської обласної ради;

забезпечити контроль за дотриманням прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів пацієнтів на охорону здоров'я та отримання медичної допомоги у комунальному некомерційному підприємстві «Чернігівська обласна психіатрична лікарня» Чернігівської обласної ради;

розглянути питання відкриття нових психіатричних відділень у комунальному некомерційному підприємстві «Чернігівська обласна психіатрична лікарня» Чернігівської обласної ради, перенесення частини відділень до багатопрофільної клінічної лікарні.

Комунальному некомерційному підприємству «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради забезпечити:

ознайомлення усіх пацієнтів з усвідомленою письмовою згодою на госпіталізацію, обстеження та лікування у закладі;

ведення медичної документації відповідно до встановлених вимог, зокрема стосовно пацієнтів, які потребують паліативної допомоги;

дотримання норми вимог площі палат на одну особу;

ремонтування приміщень лікарні;

демонтуювання у палатах системи відеоспостереження;

демонтуювання нерозпашних ґрат;

доступність приміщень лікарні для людей з інвалідністю та маломобільних груп населення;

дотримання правил пожежної безпеки.

На виконання наданих рекомендацій керівництвом лікарні проведено роботу з усунення виявлених недоліків та зазначені рекомендації були частково виконані за попередній період.

II. ФАКТИ ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України).

1. Не дотримано вимоги пункту 9 Правил застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги (далі – Правила), затверджених наказом МОЗ від 31.08.2017 № 992, щодо норми площі та кількості осіб в палатах. У палатах відділення для застосування ПЗМХ має розміщуватися не більше 4-х осіб з дотриманням норми житлової площі не менше 7 м² на одного пацієнта. Кількість пацієнтів, які перебували у одній палаті більше визначеної норми – у деяких палатах перебуває до 7 осіб (фото 4).

2. Матеріально-технічна база лікарні застаріла, зокрема у палатах відділення № 18 розміщено ліжка з панцерними сітками (фото 5). КЗК звертає увагу на необхідності продовжувати докладати зусиль з метою подальшого

зниження числа ліжок із сітками, які досі використовуються у закладах з надання психіатричної допомоги.

3. У палатах відділень не облаштовано кнопки виклику персоналу. У разі виникнення потреби в екстреній медичній допомозі у хворих виникає проблема у швидкому та своєчасному зверненні за допомогою до медичних працівників, що порушує вимоги пункту 9 Правил, затверджених наказом МОЗ від 31.08.2017 № 992 (фото 6).

4. Під час відвідування встановлено, що матраци на ліжках пацієнтів, зокрема ліжкових хворих, огорнуті технічною пакувальною плівкою, що може спричинити погіршення стану здоров'я хворих, оскільки створює парниковий ефект при довготривалому користуванні (фото 7).

5. На складі закладу виявлені продукти харчування, термін придатності яких закінчився: 18 кг макаронних виробів, термін придатності закінчився 24.12.2024 та 60 кг гречки, термін придатності закінчився 05.06.2024. Зазначене є порушенням вимог Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», та порушує права пацієнтів на безпечне харчування, що може становити загрозу їх життю та здоров'ю (фото 8).

6. Харчоблок лікарні розміщений в окремому приміщенні. Приміщення харчоблоку постраждало внаслідок активних бойових дій, а саме: пошкоджено дах та потребує проведення ремонту: поверхні стін мають значні пошкодження вологою, частина поверхні стіни уражена грибком, що створює загрозу для здоров'я пацієнтів та вимагає спеціальних дезінфекційних заходів (фото 9, 10).

Порушення права на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8 Європейської конвенції з прав людини).

7. У санітарних кімнатах відділень не створено умов приватності, а саме: не встановлені двері у вбиральнях, частково тоновані вікна, а також відсутні накладки на унітазах (фото 11). Пунктом 34 Стандартів КЗК передбачається розташування сантехнічного обладнання таким чином, щоб пацієнт міг бути наодинці сам із собою.

Порушення права на життя (стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України).

8. У ході відвідування встановлено, що як укриття в закладі використовується підвальне приміщення будівлі. Згідно з наданою копією Акту огляду об'єкту (будівлі, споруди, приміщення) від 24.10.2024 щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття, підвальні приміщення будівлі лікарні не рекомендовано до використання для укриття населення, як найпростішого укриття у зв'язку невідповідністю вимогам щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 та статті 32 Кодексу цивільного захисту України, що не забезпечує безпечного перебування пацієнтів та медичного персоналу в закладі під час оголошеного сигналу «Повітряна тривога».

Під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» пацієнти не спускаються до укриття, адміністрація пояснила, що використовують правило двох стін.

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 49 Конституції України, статті 283 та 284 Цивільного кодексу України).

10. У лікарні тривалий період наявні вакансії фахових спеціалістів: 3 шт. од. фізичного терапевта; 2 – ерготерапевта; 3 – лікаря-психіатра; 2 – сестри медичної, чим порушуються право на отримання своєчасної кваліфікованої медичної допомоги.

Порушення прав осіб з інвалідністю (статті 9, 26 Конвенції про права осіб з інвалідністю, Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», статті 23, 7 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»).

11. На сходах до будівель закладу не нанесено попереджувальні контрастні смуги, що порушує пункт 8.4.2.4. вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Чернігівській обласній військовій адміністрації:

жити заходів, спрямованих на усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму, наведених порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у комунальному некомерційному підприємстві «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради;

забезпечити контроль за дотриманням прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів пацієнтів на охорону здоров'я та отримання медичної допомоги у комунальному некомерційному підприємстві «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради;

вжити заходів стосовно виділення фінансування щодо проведення ремонту на харчоблоці комунального некомерційного підприємства «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради.

Комунальному некомерційному підприємству «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради забезпечити:

- усунення порушень прав осіб, яким надаються медичні послуги у закладі;
- проведення заміни ліжок з панцерними сітками;
- дотримання норми вимог площі палат на одну особу;
- облаштувати палати кнопками виклику;
- проведення ремонтних робіт у приміщенні харчоблоку;
- обладнати укриття відповідно до вимог чинного законодавства;
- контроль за терміном придатності продуктів харчування;
- заповнення вакантних посад медичних працівників;

використання клейонки медичної підкладної гумотканої;
доступність приміщень для осіб з інвалідністю та маломобільних осіб;
надання пацієнтам систематичної безоплатної правничої допомоги;
приватність пацієнтів у санітарних кімнатах.

Додаток: фото до звіту на 3 арк.

Керівник групи НПМ

Головний спеціаліст відділу
сприяння роботі
регіональних представництв

Марина ГИРЯ

Фото до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Фото 9

Фото 10**Фото 11**